

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Een honderdjarige

Aanleiding voor dit themanummer is het honderdjarig bestaan van de Nederlandse Vereniging voor Psychoanalyse (NVPA), die in 2017 al niet meer bestaat, want per 16 juni 2016 is ze opgegaan in de Nederlandse Psychoanalytische Vereniging (NPaV). Hierbij verwijs ik naar het redactioneel van het vorige nummer over de fusie van de drie psychoanalytische verenigingen in Nederland: de NVPA werd opgericht op 24 maart 1917 ten huize van de psychiater A. van der Chijs te Amsterdam. Later volgde de oprichting van het NPG in 1947 en in 2001 erkend door de International Psychoanalytical Association (IPA); als laatste kwam in 2005 de NPAG erbij, die snel werd erkend door de IPA (2007).

Toch is de psychoanalyse al langer dan honderd jaar aanwezig in Nederland. Aan het einde van de negentiende eeuw zetten Van Renterghem en de schrijver Van Eeden samen een instituut op in Amsterdam waar ze neurotische kwalen via psychische weg genezen en zich op dezelfde manier als Freud in zijn beginperiode verdiepen in het onbewuste zielenleven. Ze maken daarbij gebruik van hypnose, handoplegging, het laten vertellen van lang bewaarde geheimen en luisteren naar de onverwerkte trauma's van de patiënt om zo een catharsis teweeg te brengen. Al vanaf 1905 verdiepen de gebroeders Stärcke zich in het werk van Freud, wat resulteert in een artikel van August Stärcke over dromen dat in 1911 in het *Zentralblatt für Psychoanalyse* verschijnt. In september 1907 vindt in Amsterdam een internationaal congres plaats waar de psychoanalytische theorie besproken en bekritiseerd wordt. In datzelfde jaar introduceert Bouman het werk van Freud in de academische wereld via zijn inaugurele rede aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Freud bezoekt Nederland voor het eerst in 1908 en maakt er onder andere de beroemd geworden wandeling van vier uur in Leiden samen met de componist Mahler, een voorbeeld van een korte therapie. Later volgen nog andere pioniers zoals Van Emden, Van Ophuysen, Van der Hoop en Jelgersma. Dit alles wordt mooi beschreven in de historisch-sociologische studie over de psychoanalyse in Nederland van Brinkgreve, die in het eerste artikel van dit nummer terugblijkt op dit proefschrift uit 1984.

In dit nummer gaan bekende Nederlandse auteurs dieper in op te verwachten nieuwe ontwikkelingen, zoals de expansie van de psychoanalytische psychotherapie (De Wolf) en het belang van het empirisch-wetenschappelijk onderzoek (Gomperts). Schalkwijk kijkt naar de toekomst en brengt ons een duiding over de toekomst van de psychoanalyse in Nederland en reageert hiermee op het artikel van Brinkgreve. Iki Freud beantwoordt de vraag waarom het

kleiniaanse denken in het nochtans ideologisch gastvrije Nederland heel laat werd ontvangen. Niers onderzoekt waarom het narcisme, over een eeuw des te meer aandacht heeft gekregen in de Nederlandse psychoanalyse. Greven presenteert ons een geschiedenis van honderd jaar uitgeven van Freuds bestseller *Inleiding tot de studie der psychoanalyse*.

Het duurde lang voordat in België de psychoanalyse wortel kon schieten. Op zaterdag 10 december 2016 hebben we de zeventigste verjaardag van de Belgische Vereniging voor Psychoanalyse gevierd te Brussel (zie verslag van Waelbers). Het ontstaan van de psychoanalyse in België is altijd een overwegend Franstalige aangelegenheid gebleven. De Franse invloed is nog altijd groot. Indien Juliaan Varendonck langer had geleefd zou de wederzijdse beïnvloeding tussen Nederland en Vlaanderen wellicht intenser zijn geworden. Zoals De Vleminck schrijft in zijn bijdrage voor *Histories* is Varendonck de enige Vlaming die van Freud een bijzondere erkenning heeft gekregen met zijn boek *The psychology of day-dreams* uit 1921. Varendonck studeerde onder andere filosofie en letterkunde aan de Universiteit van Leiden. In 1922 is hij buitengewoon lid geworden van de NVPA, een jaar nadat de vereniging statutair had vastgelegd dat ook leken als buitengewoon, niet stemgerechtigd lid konden toetreden. In een vroeger nummer van dit tijdschrift wordt de geschiedenis van de psychoanalyse in België kort samengevat (Nobus & Libbrecht, 1997).

Hoe is het eigenlijk gesteld met de samenwerking tussen de psychoanalyse in Vlaanderen en Nederland gedurende de voorbije eeuw? Van mevrouw Watillon heb ik vernomen dat er in de jaren zeventig en tachtig wel enkele weekenden zijn georganiseerd samen met de Nederlandse Vereniging voor Psychoanalyse, die telkens in een gezellige stemming verliepen, onder andere een keer in haar vakantiehuisje in de Ardennen (Orchimont). Mevrouw Watillon maakte ook deel uit van het *sponsor committee* dat geleid heeft tot het opnemen van het Nederlands Psychoanalytisch Genootschap in de IPA. Het *Tijdschrift voor Psychoanalyse* vervulde vanaf 1994 een belangrijke brugfunctie tussen de Nederlandse en Belgische analytische verenigingen in navolging van het *Psychoanalytisch Forum*. Zo is er een tweerichtingsverkeer ontstaan tussen beide landen. Geleidelijk werden meer Nederlandse psychoanalytici en psychoanalytische therapeuten naar Vlaanderen uitgenodigd om lezingen te komen geven of deel te nemen aan symposia georganiseerd door de Vlaamse Vereniging voor Psychoanalytische Therapie, de Belgische School voor Psychoanalyse en de laatste jaren ook de Belgische Vereniging voor Psychoanalyse. Sommige psychoanalytici in Vlaanderen zijn in leeranalyse en in opleiding gegaan in Nederland. Het omgekeerde was tamelijk uitzonderlijk, maar toch niet onbelangrijk.

Ik ben het eens met Michel Thys (persoonlijke mededeling) dat er vanuit Nederland meer initiatieven tot samenwerking kwamen voor wat er in het Belgische psychoanalytische landschap leefde dan omgekeerd, hoewel er vooral de laatste jaren een duidelijke evolutie is naar meer tweerichtingsverkeer.

Denk maar aan de *Stichting Psychoanalyse en Cultuur*, het *Psychoanalytisch Woordenboek*, de Garant-boekenreeks *Psychoanalytisch Aktueel* (initiatiefnemer is Mark Kinet) en last but not least de *Summer University Psychoanalyse*, een succesvol samenwerkingsverband tussen Nederlandse en Vlaamse psychoanalytici en een evenement dat dit jaar voor de vierde keer in Amsterdam wordt georganiseerd. De Vlamingen bewaren ook bijzonder aangename herinneringen aan de PSU-symposia waaraan ze vrij talrijk deelnamen.

Gelukkigwens aan de jarige(n)! En daarmee ook een oproep aan al onze lezers om de lustrumsymposia in Nederland talrijk bij te wonen. Momenteel maken we een turbulente tijd door in Vlaanderen. Meer hierover in de bijdrage van Vandermeeren. Welke weerslag dit zal hebben voor ons Tijdschrift is nog niet goed te voorspellen.

Marc Hebbrecht

Literatuur

NOBUS, D., LIBBRECHT, K. (1997). De Franse connectie — Een geschiedenis van de psychoanalyse in België. *Tijdschrift voor Psychoanalyse*, 3, 132-149.